

Groei- en kwalificatiekansen voor alle jongeren in het secundair onderwijs versterken

Actieplan over duaal leren, de aanloopfase en het groeitraject

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
BE-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99

www.vlor.be
info@vlor.be

Advies op eigen initiatief

Uitgebracht door de Raad Secundair Onderwijs op 16 mei 2024 met eenparigheid van stemmen

Vorbereiding:

Werkgroep Actieplan doelgroep dbso op 4 oktober 2023, 22 november 2023, 13 december 2023, 16 januari 2024, 21 februari 2024 en 16 april 2024, onder voorzitterschap van Paul Yperman

Focusgroep met coördinatoren dbso op 23 oktober 2023, focusgroepen met leerlingen en schoolteams op 26 oktober 2023, 6 november 2023 en 14 november 2023

Inspiratiedag 'Een passend aanbod en ondersteuning voor alle leerlingen in arbeidsmarktgericht onderwijs' op 25 oktober 2023

Tussentijdse bespreking in de Raad Secundair Onderwijs op 7 december 2023, 8 februari 2024 en 14 maart 2024

Dossierbeheerder: Ewoud De Sadeleer

Met medewerking van Marie-Anne Michielsens en Thaïs Depauw

Inhoud

1	Waarom dit actieplan?	2
2	Kwalificatiemogelijkheden aanloopfase en duaal leren versterken	4
3	Een passend aanbod voor de meest kwetsbare leerlingen.....	5
3.1	Doelgroep van het groeitraject	5
3.2	Preventie	6
3.3	Het groeitraject.....	8
3.3.1	Basisprincipes	8
3.3.2	Het groeitraject concretiseren	8
	Een ruime doelgroep	9
	Een ruime doelstelling.....	9
	Invulling op maat.....	9
	De rol van de klassenraad	10
3.3.3	Voldoende structurele financiering /subsiëring.....	11
4	Conclusie.....	12
	Bronnen.....	12
	Bijlage 1: arbeidsrijp en arbeidsbereid	15
	Bijlage 2: het leerlingenpubliek van het dbso	17

1 Waarom dit actieplan?

In zijn laatste advies over duaal leren vraagt de Vlaamse Onderwijsraad om voor de kwetsbare doelgroep van leerlingen die niet arbeidsrijp en niet arbeidsbereid zijn en vastlopen in het secundair onderwijs, **een gepast flexibel opleidingstraject met begeleiding op maat** te voorzien.¹ De Vlor wees er in het verleden al herhaaldelijk op dat er een oplossing moest worden uitgewerkt voor die kwetsbare doelgroep die noch in het regulier voltijds onderwijs (op school), noch in duaal leren en de aanloophase een gepast opleidingstraject vindt.² Ook organisaties als de SERV en het Rekenhof hebben die bezorgdheid over het aanbod voor kwetsbare leerlingen geuit.³

De urgentie van de problematiek vraagt om **een actieplan dat op korte termijn kan uitgerold worden**, namelijk voor de ‘inkanteling’ van leren en werken in duaal leren helemaal voltooid is op 1 september 2025. We hebben dat actieplan uitgewerkt met het oog op een sluitend aanbod voor alle leerlingen. Door aanpassingen aan de regelgeving rond duaal leren en de aanloophase kunnen we zowel duaal leren versterken als vroegtijdig schoolverlaten tegengaan.

Voor jongeren die de competenties en motivatie hebben om te participeren en te leren op de werkvloer, biedt duaal leren een sterke en geschikte leerweg. Veel jongeren in het dbso zijn echter (nog) niet competent om te leren en participeren op de werkvloer en dus niet klaar voor duaal leren. Dat is ook nu al te merken in de Centra voor Deeltijds Onderwijs (CDO): de grote meerderheid van de tweedegraadsleerlingen duaal leren (79%) en ook een grote groep leerlingen van de derde graad duaal leren (36%) is ingeschreven in de aanloophase op het telmoment van 01/10/2023 (cijfers AGODI).⁴ In de derde graad zal dat cijfer nog sterk stijgen wanneer de inkanteling van leren en werken voltooid is op 1 september 2025.

Dit actieplan wil een flexibel en breed onderwijs- en ondersteuningsaanbod voorzien voor alle leerlingen die nog competenties ontberen om te leren en te participeren op de werkvloer en vastgelopen zijn in het secundair onderwijs. **Leerlingen die gemotiveerd zijn om te leren en te participeren op de werkvloer, maar daar nog niet klaar voor zijn, kunnen terecht in de aanloophase naar duaal leren.** We vrezen echter dat niet alle jongeren die in de aanloophase starten ook de overstap naar een betaalde duale leerovereenkomst zullen maken. Hun schoolloopbaan is vaak getekend door niet-lineaire trajecten. Zij moeten erkenning krijgen voor hun verworven competenties in de vorm van een kwalificatie en hun overgang naar duaal leren moet vergemakkelijkt worden.⁵

¹ Vlor, Algemene Raad. [Grondige bijsturingen om van duaal leren een succes te maken. Advies op eigen initiatief over duaal leren als volwaardige leerweg](#), 6 juli 2023.

² Zie onder andere Vlor, Raad Secundair Onderwijs. [Drempels wegwerken in duaal leren. Toekomstperspectief voor huidige doelgroep leren en werken](#), 13 juni 2019; Vlor, Raad Secundair Onderwijs. [Bezorgdheden over de omzetting van leren en werken naar duaal leren en aanloophase. Advies over de mededeling aan de Vlaamse Regering 'Van leren en werken naar duaal leren: een veilige haven voor elke leerling'](#), 21 januari 2021.

³ Zie onder andere Rekenhof (2021). [Voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten: Leerlingenbegeleiding in het beroepssecundair onderwijs](#); SERV & Vlor (2021). [Afstuderen in coronatijd: Onderwijs en Werk hernieuwen engagement voor werkplekleren en duaal leren](#).

⁴ Dit gaat over het eerste + tweede leerjaar van de derde graad, exclusief OV4.

⁵ Een kwalificatie is een afgerond en ingeschaald geheel van competenties waarvoor mensen een door de Vlaamse overheid erkend bewijs kunnen krijgen. De Vlaamse kwalificatiestructuur bestaat uit acht niveaus en biedt een ordening van kwalificaties die door de Vlaamse Regering erkend zijn. AHOVOKS (2020). [De Vlaamse kwalificatiestructuur. Wegwijs in kwalificaties](#).

Voor jongeren die niet gemotiveerd of klaar zijn om te leren op school (school- en/of leermoe) en ook nog helemaal niet gemotiveerd of klaar zijn om te leren en participeren op de werkvloer, is nu geen gepast aanbod voorzien. Die jongeren komen tot op heden vaak in het dbso terecht na een of meerdere faalervaringen in het voltijdse niet-duale onderwijs, in een poging om hun schoolmoeheid aan te pakken door de combinatie met leren op de werkvloer. Wanneer uit de screening blijkt dat zij niet voldoen aan de voorwaarden voor duaal leren of de aanlooffase (arbeidsrijp/arbeidsbereid)⁶ zouden zij in theorie moeten terugkeren naar een voltijdse niet-duale opleiding. Maar dat is vaak een context die zij net met reden verlaten hebben en daarbovenop hebben deze jongeren net nood aan verhoogde zorg en individuele begeleiding. Deze groep leerlingen heeft nood aan een 'groeitraject' waarin zij via kleine succeservaringen leergoesting, schoolbinding en basisattitudes kunnen opbouwen om weer in te schakelen in de bestaande brede waaier aan opleidingen.

⁶ Zie bijlage 1 voor een reflectie over deze terminologie.

2 Kwalificatiemogelijkheden aanloophase en duaal leren versterken

Leerlingen tussen 14/15 en 25 jaar die gemotiveerd zijn om te leren op school en op de werkplek, maar hier nog niet klaar voor zijn, door een gebrek aan attitudes en competenties, kunnen terecht in een **aanloophase naar duaal leren**. Zij zijn dus **arbeidsbereid, maar nog niet arbeidsrijp**. In eerste instantie gaat het om een voorbereiding op een instap in duaal leren, maar de regelgeving laat ook andere mogelijkheden open.⁷

De opleiding biedt een voltijdse invulling van minimum 28 uur op maat van de leerling, met vaste componenten afhankelijk van de behoefte (schoolcomponent en aanloopcomponent). De schoolcomponent wordt ingericht bij de aanbieder van de aanloophase, de aanloopcomponent kan eveneens worden ingevuld door de school, ofwel door een (erkende) externe organisator, ofwel als een begeleide leerervaring op een reële werkplek (zie onder).

Binnen de schoolcomponent komt de verplichte algemene vorming aan bod. Daarnaast kunnen beide componenten ingevuld worden in functie van de individuele noden van de leerling en zijn mate van arbeidsrijpheid. Dat kan als een selectie, of een combinatie, van de vier onderstaande acties:

- Acties gerelateerd aan het opbouwen van een loopbaan: loopbaangerichte competenties voor leerlingen die nog geen duidelijkheid hebben over hun concrete onderwijsloopbaan, maar wel overtuigd zijn om een duale leerweg te volgen. Voorbeelden hiervan zijn loopbaanwensen en talenten in kaart brengen, loopbaanoriëntatie-oefeningen, sollicitatietraining ...
- Acties gerelateerd aan het opbouwen van beroepsgerichte vorming:
 - Arbeidsgerichte competenties voor leerlingen die bepaalde generieke competenties missen die noodzakelijk zijn om te kunnen leren en participeren op een werkplek. Voorbeelden hiervan zijn samenwerken, op tijd komen, werken onder gezag ...
 - Vaktechnische competenties voor leerlingen die op vaktechnisch vlak geen of onvoldoende bagage hebben om een duale studierichting aan te vatten.
 - Begeleide leerervaring op een reële werkplek. Ook op een reële werkplek kunnen leerlingen bepaalde competenties aanleren die nuttig zijn om later over te stappen naar een duale studierichting. De leerling maakt hiervoor gebruik van een leerlingenstageovereenkomst, zoals bepaald in omzendbrief SO/2015/01.⁸

We geloven in de kracht van die aanloophase naar duaal leren, maar stellen voor om de kwalificatiemogelijkheden te versterken. Niet alle leerlingen zullen er immers in slagen om de overstap naar een betaalde Overeenkomst Alternerende Opleiding (OAO)⁹ te maken.

In de *tweede graad* van de aanloophase is nu al een kwalificatiemogelijkheid voorzien. Het gaat om een 'kwalificerend traject op maat via de aanloophase'. Een leerling kan een beroeps- of

⁷ Cfr. Omzendbrief SO/2019/01 van 13 maart 2019. Duaal leren en de [aanloophase](#). 13 maart 2019. §8 "Een aanloophase is een instrument dat leerlingen die nog niet klaar zijn om te leren op een werkplek kan helpen om de overstap naar duaal leren te maken. Echter, duaal leren is zeker niet het enige mogelijke vervolg van een aanloophase. Ook een overstap naar een niet-duale opleiding op een school of een opleiding bij een andere opleidingsverstrekker is een mogelijkheid."

⁸ [Omzendbrief SO/2015/01 van 31 augustus 2015. Leerlingenstages, observatieactiviteiten en praktijklessen op verplaatsing in het voltijds gewoon secundair onderwijs en BuSO OV4. 31 augustus 2015.](#)

⁹ De OAO is een overeenkomst in het kader van duaal leren in het secundair onderwijs, waarbij de leerling minstens 20 uur per week op de leerwerkplek opgeleid wordt.

deelkwalificatie uit een duale opleiding van de 2e graad of een onderwijskwalificatie 2 behalen als ...

- hij is ingeschreven in een aanloopstructuuronderdeel op het niveau van de 2e graad;
- het aanloopstructuuronderdeel voorbereidt op één duale opleiding;
- de overstap naar die duale opleiding in de 2e graad niet mogelijk is;
- de klassenraad beslist om een kwalificerend traject op maat uit te werken om zo veel mogelijk de doelen van die duale opleiding in de 2e graad te behalen;
- de school kan aantonen dat dit écht nodig is en moet die motivatie bijhouden. De onderwijsinspectie ziet hierop toe.

Dat die laatste bepaling is opgenomen in de regelgeving en omzendbrief, is problematisch. De klassenraad heeft nood aan een helder mandaat om de verworven competenties van hun leerlingen op het niveau van de tweede graad te erkennen. De autonomie van de klassenraad is een helder principe dat in het hele leerplichtonderwijs van kracht is en door deze verwijzing ondermijnd wordt. Het mandaat van de klassenraad moet de rechtszekerheid van de kwalificaties bevorderen en planlast tegengaan.

Schrap de verwijzing naar bewijslast en de onderwijsinspectie uit de regelgeving en de omzendbrief over de aanloopfase, inclusief mogelijke sanctie m.b.t. subsidiëring/financiering. Respecteer zo de autonomie van de klassenraad.

Voor leerlingen in de *derde graad* van de aanloopfase is een overstap naar een OAO soms een moeilijke stap. Sommige leerlingen zijn al arbeidsrijp, maar slagen er niet in om een betaalde overeenkomst vast te krijgen. Het behalen van een kwalificatie in een opleiding met werkplekleren is een gedeelde verantwoordelijkheid van scholen en werkgevers. De kwalificatie van jongeren mag echter niet afhangen van de economische conjunctuur en de afweging van werkgevers of de investering in een betaalde overeenkomst het wel waard is. Daarom stellen we voor om een Stageovereenkomst Alternierende Opleiding (SAO) ook in de arbeidsmarktfinaliteit op het niveau van de derde graad mogelijk te maken. In dergelijke onbetaalde stageovereenkomst mag een leerling minder dan 20 uur op de werkplek leren.

Door het invoeren van de SAO op het niveau van de derde graad in de arbeidsmarktfinaliteit zullen meer werkgevers bereid zijn om een leerwerkplek aan te bieden. Het is dan de bedoeling om de leerling zo kort mogelijk in een SAO onder te brengen en zo snel mogelijk door te laten stromen naar een OAO. Een leerling zal hiertoe gemotiveerd worden door het uitzicht op betaling, een onderneming kan de leerling dan meer uren opleiden.

Maak het mogelijk om ook voor duale opleidingen in de derde graad van de arbeidsmarktfinaliteit een SAO af te sluiten: dat kan door een wijziging van de standaardtrajecten en curriculumdossiers. Geef de opdracht aan het Vlaams Partnerschap Duaal Leren om, in overleg tussen onderwijs- en werkpartners, hiervoor de voorwaarden te formuleren.

3 Een passend aanbod voor de meest kwetsbare leerlingen

3.1 Doelgroep van het groeitraject

We zijn bij het formuleren van dit actieplan vertrokken vanuit een subgroep van het leerlingenpubliek van het dbso, namelijk de jongeren die als '**niet-arbeidsrijp en niet-arbeidsbereid**'

gecategoriseerd worden, maar wel in een arbeidsmarktgerichte richting terecht zijn gekomen. Voor de inkanteling van leren en werken in duaal leren konden zij nog terecht in het dbso, waar zij nog een kans kregen om deeltijds aan hun attitudes en competenties te werken. Het gaat over een erg diverse groep van kwetsbare jongeren, vaak met zorgnoden, die niet meer gemotiveerd zijn om op school of op de werkplek te leren. Zij combineren vaak meerdere SES-kenmerken en hebben meestal al een moeilijk schoolparcours achter de rug.¹⁰ Nu arbeidsbereidheid een noodzakelijke voorwaarde is om in te stromen in de aanloopfase of duaal leren, ontbreekt voor hen een passend aanbod, een groeitraject op maat om terug voor te bereiden op een kwalificerende opleiding.

Dit groeitraject kan niet alleen voor de jongeren die in dbso terechtkomen een goede oplossing op maat bieden, maar ook voor **jongeren die schoolmoe en/of leermoe zijn** en (nog) niet doorverwezen werden naar het dbso. Met dit actieplan willen we ervoor zorgen dat alle scholen een passend en flexibel traject kunnen bieden voor alle leerlingen tussen 14 en 25 jaar die moeite hebben om een kwalificatie te behalen. Het is verre van evident om iedereen van die diverse doelgroep een goede kans te geven om zichzelf te ontwikkelen en de school gekwalificeerd te verlaten.¹¹ Deze jongeren hebben uiteenlopende achtergronden, competenties en attitudes, motivaties en noden.

De **verlaging van de leerplicht tot 16 jaar**, wat nu her en der gesuggereerd wordt, is **geen wonderoplossing** voor deze diverse doelgroep. Sommige leerlingen zouden blij zijn dat ze sneller de schoolbanken kunnen verlaten en aan het werk gaan. Zonder kwalificaties hebben ze echter helemaal geen sterke positie op de arbeidsmarkt, waar ze op de lange termijn schade van kunnen blijven ondervinden. Een veel grotere groep leerlingen is helemaal niet klaar om zich op de arbeidsmarkt te begeven. Zij hebben hiervoor nog niet de nodige maturiteit, attitudes en competenties ontwikkeld. Ze zouden deel uitmaken van de groep NEET's (Not in Employment, Education or Training), die sterk zou aangroeien. Het volstaat ook absoluut niet om deze groep naar het volwassenenonderwijs te verwijzen. Het volwassenenonderwijs kent inspirerende vormen van flexibiliteit, maar is helemaal niet bedoeld of in staat om een (veel grotere) groep kwetsbare jongeren de zorg en begeleiding te bieden die zij nodig hebben.¹² Het tweedekansonderwijs moet jongvolwassenen een tweede kans bieden. In dit actieplan willen we ervoor zorgen dat het secundair onderwijs jongeren meteen alle kansen op groei en kwalificatie kan bieden.

3.2 Preventie

Een cruciale stap is ervoor zorgen dat de groep van jongeren die niet klaar is om te leren, op school of op de werkplek, zo klein mogelijk wordt. Daarvoor is een goede onderwijsloopbaanbegeleiding en een zorgende ondersteuning van jongeren cruciaal om een al te geaccidenteerd parcours met vele faalervaringen te voorkomen. Wij zien leerlingenbegeleiding en preventie als deel van het primaire onderwijsproces en dus een prioritaire opdracht voor het hele Vlaamse onderwijs.

De groep leerlingen met zorgnoden in het secundair onderwijs wordt trouwens niet kleiner, integendeel. Onderwijsactoren signaleren dat de zorgproblematieken opduiken bij steeds jongere leerlingen en dat de noden aan zorg en begeleiding steeds complexer worden. We vragen om die evoluties nauw op te volgen in alle onderwijsniveaus- en vormen. Een werkgroep van de Vlor buigt

¹⁰ In bijlage 2 is meer informatie terug te vinden over het leerlingenpubliek van dbso.

¹¹ Toch is en blijft het doel van ons onderwijs dat deze jongeren zich allemaal kunnen ontwikkelen en kwalificeren.

¹² Vlor, Raad Levenslang en Levensbreed Leren. [Zorg en cursistenbegeleiding in het volwassenenonderwijs. Advies naar aanleiding van de stijgende zorgnoden in het volwassenenonderwijs](#), 28 maart 2023.

zich op dat vlak alvast over de specifieke uitdagingen van de B-stroom in de eerste graad, in functie van verdere visieontwikkeling.

We zijn daarom ontgoocheld dat er geen echt actieplan tegen schooluitval werd uitgewerkt door de Vlaamse Regering. De minister van Onderwijs heeft zich, ondanks overleg met stakeholders zoals het agentschap Opgroeien, het Departement Werk en Sociale Economie, VDAB en het Kinderrechtencommissariaat, beperkt tot een hervorming van de netwerken Samen tegen Schooluitval en bijkomende middelen voor de CLB's.¹³ Dat is veel te weinig: zo'n plan moet in cocreatie met andere beleidsdomeinen tot stand komen.¹⁴ Omgekeerd verwachten we dat het beleidsdomein Onderwijs ook ten volle betrokken wordt bij een geïntegreerd beleid voor kinderen en jongeren.¹⁵

Vooraf preventie moet centraal staan in een beleid rond vroegtijdig schoolverlaten.¹⁶ Hiervoor is een verbindend schoolklimaat nodig met aandacht voor welbevinden, participatie en partnerschap. Scholen moeten kunnen werken binnen een geïntegreerd zorgkader dat vertrekt van een brede aanpak via preventie en overgaat in begeleiding en interventie op maat. Daarbij vragen we aandacht voor vroegdetectie en een doorlopend traject binnen de verschillende fasen van het zorgcontinuüm. Belangrijk is om niet alleen werk te maken van structurele, maar ook van culturele verandering. De Vlor-partners engageren zich om in alle Vlaamse scholen te werken aan een verbindend schoolklimaat.

Een onderdeel van preventief beleid is ook een goed gebruik van Naadloos Flexibele Trajecten (NAFT). Die aanvullende onderwijs-welzijnstrajecten dienen om te werken aan specifieke problemen (bv. sociale vaardigheden, relaties op school, motivatie, toekomstplannen ...). Het gaat om eerder korte trajecten (gemiddeld 11 halve dagen)¹⁷ die een verschil kunnen maken, maar waar helaas ook (op piekmomenten) lange wachtlijsten voor bestaan. NAFT biedt geen oplossing voor de doelgroep die wij in dit actieplan voor ogen hebben.. Een NAFT is een tijdelijk traject dat nooit voltijds wordt ingericht. Wij willen daarnaast een voltijds aanbod (groeitraject) voorzien, waarin leerlingen een kwalificatie kunnen behalen.

We vragen aan de Vlaamse overheid:

- Volg de evolutie van de zorgnoden nauw op in alle onderwijsniveaus- en vormen.
- Werk een omvattend en gedragen actieplan tegen vroegtijdig schoolverlaten uit vanuit de verschillende beleidsdomeinen. Daarin kan de opstart van een groeitraject (zie onder) een cruciale bouwsteen zijn.
- Onderzoek de uitbouw van een aanbod van *evidence informed* verbetercultuurtrajecten om te werken aan professionalisering en cultuurverandering in scholen.¹⁸ Voorzie voldoende

¹³ Minister Weyts lichtte dit toe in de commissie Onderwijs van het Vlaams Parlement op [10/03/22](#) en [18/01/24](#).

¹⁴ Zie ook de [Schriftelijke vraag van Hannelore Goeman aan Hilde Crevits over Ongekwalificeerde schooluitval en Naadloos flexibele trajecten \(NAFT\) op 4 december 2023](#).

¹⁵ [Mededeling aan de Vlaamse Regering. Conceptnota voor een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid "Vroeg & Nabij". 17 februari 2023. VR 2023 1702 MED.0059/1BIS](#).

¹⁶ Vlor, Algemene Raad. [Schooluitval: inzetten op preventie en versnippering tegengaan. Advies voor het nieuwe actieplan voor de preventie en aanpak van schooluitval](#), 24 februari 2022.

¹⁷ Dit gaat over het aantal halve dagen dat de leerling gemiddeld rechtstreeks begeleid wordt, de gemiddelde duur van een individuele NAFT in 2022 bedroeg 92 dagen. Achter deze gemiddelden zit een grote diversiteit aan trajecten, zowel wat de inhoud als intensiteit betreft. Een deel van de trajecten is dus beduidend langer met meer begeleiding.

¹⁸ Een inspirerend voorbeeld is het Nederlandse '[Ontwikkelkracht](#)'.

financiering voor de pedagogische begeleidingsdiensten om dit op te nemen als onderdeel van hun kerntaken.

- Voorzie bijkomende middelen om langere en voldoende NAFT te voorzien, zeker op piekmomenten.

3.3 Het groeitraject

3.3.1 Basisprincipes

De Vlaamse Onderwijsraad organiseerde in het najaar van 2023 focusgroepen met coördinatoren, schoolteams en leerlingen uit dbso. Daarin kwamen een aantal **gemeenschappelijke noden** van de doelgroep van het groeitraject naar boven. Zij hebben nood aan een kans om zich te kwalificeren, aan perspectief, aan persoonlijke begeleiding (in kleinere groepen en individueel met een vaste begeleider waar ze een band mee kunnen opbouwen) en een traject op maat en op eigen tempo (met de nodige flexibiliteit). Hun traject verloopt vaak niet lineair en het traject richting kwalificaties dat voor hen ligt, zal vaak ook niet lineair verlopen: uitproberen en terugkeren moet dus mogelijk zijn. Om dat allemaal te kunnen bieden, hebben centra én scholen nood aan een breed en transparant aanbod van flexibele trajecten waartussen vlot geschakeld kan worden. Die trajecten moeten variëren van kort, om snel succesverhalen neer te zetten, tot lang, gezien sommige jongeren net veel tijd nodig hebben. Ook die laatste categorie moet successen kunnen opbouwen, eerder dan faalervaringen, en daarvoor de tijd krijgen.

We gaan daarbij uit van het uitgangspunt dat het een cruciale opdracht voor het onderwijs blijft om alle jongeren te ondersteunen om een **onderwijskwalificatie** te behalen. Maar daarbij zijn twee preciseringen belangrijk. Ten eerste: hoe meer kwalificaties een jongere kan verzamelen, hoe beter. Dat geldt ook voor deeltkwalificaties en beroepskwalificaties. Ten tweede willen we ook het belang van het vormend aspect en het bijbrengen van basisattitudes benadrukken. Elke jongere moet ondersteund worden om een onderwijskwalificatie te kunnen behalen, maar niet elke jongere zal daar geraken binnen het leerplichtonderwijs.

3.3.2 Het groeitraject concretiseren

Wij willen dat alle scholen een groeitraject kunnen inrichten waarin jongeren kunnen groeien in persoonsgerichte, arbeidsgerichte, loopbaangerichte of vaktechnische competenties om weer in te stromen in een kwalificerende opleiding of om voor te bereiden op een start op de arbeidsmarkt. In die brede waaier is instroom in een duale opleiding dus maar een van de vele mogelijkheden. Dat alle scholen het groeitraject *kunnen* inrichten, wil niet zeggen dat alle scholen het groeitraject *moeten* aanbieden: scholen in dezelfde regio kunnen hiervoor een samenwerking uitbouwen, al dan niet met betrokkenheid van een CDO.

Om het groeitraject mogelijk te maken moet geen compleet nieuwe structuur uitgevonden worden, maar kan verder gebouwd worden op de regelgeving van de 'brede aanloopfase'. Sinds 1 september 2023 kunnen er in de tweede graad ook brede aanlooptrajecten worden aangeboden. Die trajecten bereiden niet voor op 1 specifieke opleiding maar op een cluster van mogelijke duale opleidingen. Het gaat om aanloopstructuuronderdelen die een bundeling van competenties zijn, gekoppeld aan een studiedomein, of een afgebakend geheel binnen een studiedomein. De koppeling aan een bepaald studiedomein en arbeidsbereidheid als toelatingsvoorwaarde zorgen er echter voor dat de brede aanloopfase niet 'breed' genoeg is en verruimd moet worden om een relevante plaats in het onderwijsaanbod te krijgen.

We stellen voor om in plaats van de brede aanloophase het groeitraject in te richten, waarvan we de invulling en modaliteiten in de volgende paragrafen beschrijven. Het groeitraject kan als een afzonderlijk structuuronderdeel ingericht worden, zonder koppeling aan duaal leren of aanloophase.¹⁹

Een ruime doelgroep

De doelgroep van het groeitraject werd al benoemd: het gaat om jongeren die op een bepaald moment door omstandigheden niet op school, een werkplek of zelfstandig tot leren kunnen komen. Zij moeten werken aan zelfbewustzijn, zelfvertrouwen en motivatie en binding met de school. Zij zijn (minstens initieel) niet gericht op leren op een werkplek. Daartoe behoren ook jongeren die als niet-arbeidsrijp en niet-arbeidsbereid uit een screening komen.

Het groeitraject moet open staan voor jongeren die niet arbeidsbereid zijn en vastgelopen zijn op school op het niveau van tweede en derde graad.

Een ruime doelstelling

Het doel van dit groeitraject is ruimer dan dat van de (brede) aanloophase: de leerling wordt voorbereid op een kwalificerende opleiding die bij hem past. Dat kan gaan over voltijds duaal of niet-duaal onderwijs, maar ook de examencommissie, het volwassenenonderwijs²⁰ of de arbeidsmarkt met een 'warme overdracht' naar VDAB. Voor de laatste stappen naar duaal leren zou een leerling ook eerst nog naar de aanloophase kunnen gaan. Er is alleszins een mooie opbouw mogelijk van een groeitraject waarin in de eerste plaats gewerkt wordt aan verbinding, vertrouwen/motivatie en persoonsvorming naar een aanloophase waarin meer aandacht is voor vaktechnische, arbeidsgerichte en loopbaangerichte competenties tot uiteindelijk het duaal leren. Het is belangrijk dat dit traject niet alleen lineair kan lopen: sommige leerlingen zullen al eens een stapje terug moeten zetten, eventueel ook vanuit een duale naar een niet-duale opleiding.

De doelstelling van het groeitraject is dat jongeren kunnen groeien in persoonsgerichte, arbeidsgerichte, loopbaangerichte of vaktechnische competenties om weer in te stromen in een kwalificerende opleiding of een start op de arbeidsmarkt.

Invulling op maat

De invulling van het groeitraject wordt op maat van de leerling vormgegeven, net als in de (brede) aanloophase. De opleiding biedt een voltijdse invulling van minimum 28 uur op maat van de leerling, met vaste componenten afhankelijk van de behoefte (schoolcomponent en groeicomponent). De schoolcomponent wordt ingericht bij de aanbieder van het groeitraject, de groeicomponent kan eveneens worden ingevuld door de school, ofwel door een (erkende) externe organisator, ofwel als een begeleide leerervaring op een reële werkplek.

Binnen de schoolcomponent komt de algemene vorming aan bod. Daarnaast kunnen beide componenten ingevuld worden in functie van de individuele noden van de leerling, als een selectie, of een combinatie, van de vier onderstaande acties:

¹⁹ De brede aanloopstructuuronderdelen die gekoppeld zijn aan inhoudelijke clusters mogen dus geschrapt worden.

²⁰ Wanneer leerlingen de leerplicht bereikt hebben, kan als bijkomende optie een opleiding aan een CVO en/of via VDAB aangereikt worden. Dat kan zeker niet voor alle jongeren de beste oplossing zijn: het secundair onderwijs biedt jongeren meer begeleiding in een vertrouwde omgeving. Een opleiding via VDAB kan een snelle weg naar werk bieden. Een opleiding aan een CVO biedt een andere omgeving, tussen meer volwassen cursisten, en veel flexibiliteit voor lerenden met meer maturiteit.

- Acties gerelateerd aan persoonsontwikkeling en het opbouwen van een loopbaan: persoonsgerichte competenties over je eigen capaciteiten en ontwikkelnoden en loopbaangerichte competenties voor leerlingen die nog geen duidelijkheid hebben over hun concrete onderwijsloopbaan. Voorbeelden hiervan zijn loopbaanwensen en talenten in kaart brengen, werken aan zelfbewustzijn en zelfvertrouwen, loopbaanoriëntatie-oefeningen, sollicitatietraining ...
- Acties gerelateerd aan het opbouwen van beroepsgerichte vorming:
 - Generieke competenties die noodzakelijk zijn om te kunnen leren en participeren op school of op een werkplek. Voorbeelden hiervan zijn samenwerken, op tijd komen, werken onder gezag ...
 - Vaktechnische competenties.
 - Begeleide leerervaring op een reële werkplek. De leerling maakt hiervoor gebruik van een leerlingenstageovereenkomst, zoals bepaald in omzendbrief SO/2015/01.

Die invulling kan eventueel aangevuld worden met een welzijnstraject.

Het diploma blijft een krachtig idee voor veel jongeren en de brede maatschappij, maar de succesverhalen en erkenningen onderweg zijn ook cruciaal. Om een goed vrijstellingenbeleid en vlotte overgangen tussen trajecten mogelijk te maken is het belangrijk dat scholen de behaalde doelstellingen en competenties oplist, zowel voor overgangen tussen scholen als binnen de school. Dat kan de beginsituatieanalyse bij de intake in een nieuwe school faciliteren. Die oplisting kan kleine erkenningen²¹ opleveren die stapelbaar zijn: een deel van een kwalificatie biedt een opstapje naar een grotere kwalificatie (bijvoorbeeld een deel- of beroepskwalificatie).²² Die bouwsteentjes kunnen de leerlingen snelle succeservaringen bieden. Hiervoor kunnen bewijzen van competenties uitgereikt worden: daarover beslist de klassenraad. Belangrijk is om in de onderwijsloopbaanbegeleiding te benadrukken dat die kleine erkenningen op dit moment een minimaal civiel effect hebben.

De rol van de klassenraad

Een leerling kan enkel door de klassenraad doorverwezen worden naar een groeitraject, in samenspraak met de ouders en de leerling en bij voorkeur in overleg met het CLB.

Die doorverwijzing kan wanneer de leerling wordt gecategoriseerd als 'niet-arbeidsbereid' na een screening, maar dat is geen noodzakelijke voorwaarde. Ook hierin respecteren we de autonomie van de klassenraad. We gaan daarbij uit van vertrouwen dat leerlingen niet lichtzinnig in een groeitraject ondergebracht worden.

Op de vaste momenten in het schooljaar dat de klassenraad samenkomt, kan de klassenraad steeds overwegen of een jongere klaar is voor een volgende stap in zijn traject. Daarnaast kan ook op initiatief van een begeleider of de jongere zelf (en zijn ouders) een klassenraad worden samengeroepen om te bekijken of het traject nog aan de noden van de leerling voldoet. De klassenraad moet dus niet te pas en te onpas ingeschakeld worden om aan administratieve

²¹ Voor die erkenningen kan inspiratie gevonden worden in het concept van microcredentials, die vooralsnog vooral voor levenslang leren ingezet worden. Ook de verschillende studiebewijzen die in het dbso uitgereikt konden worden, kunnen beantwoorden aan de Europese definitie van microcredentials. Zie Vlor, Algemene Raad. [Microcredentials als instrument om levenslang en levensbreed leven te stimuleren](#), 26 oktober 2023.

²² Ook punten voor algemene vakken kunnen vrijstellingen opleveren voor (delen van) algemene vorming.

verplichtingen te voldoen, maar op schakelmomenten een sleutelrol spelen. We raden aan om bij de klassenraad, wanneer mogelijk, ook het zorgteam, het CLB en de ouders te betrekken.

3.3.3 Voldoende structurele financiering /subsiëring

Er is voldoende subsidiëring en financiering nodig om een voltijdse, maatgerichte aanpak en persoonlijke begeleiding in het groeitraject waar te maken. Tot op heden zijn er wel middelen voorzien voor de schoolcomponent in de aanloopfase, maar de school krijgt zelf geen middelen om een 'aanloopcomponent' in te richten. Zowel in de aanloopfase als het groeitraject moeten voldoende middelen voorzien worden voor begeleiding en opleiding tijdens de hele week, op school of daarbuiten. De persoonlijke begeleiding moet ook individueel of in kleine groepen aangeboden worden. Een verhoging van 'efficiëntie' door te werken in grotere groepen is absoluut nefast voor een kwetsbare doelgroep die dreigt uit te vallen. Daarnaast is er ook nood aan het wegwerken van wachtlijsten bij externe hulpverlening, zodat er snel naar de juiste ondersteuning kan worden doorverwezen.

Ook kan een vaste begeleider een meerwaarde bieden om een band op te bouwen met kwetsbare jongeren. Zo wordt ook de band met de school versterkt en kan de school een regierol opnemen voor trajecten binnen en buiten de school. We zijn voorstander dat externe organisaties (waaronder aanbieders van NAFT en OAL-trajecten en ook psychologen) de leerlingen op school komen ondersteunen.

Om het groeitraject te kunnen verwezenlijken moeten voldoende structurele middelen voorzien worden voor voltijdse trajecten in kleine groepen en op maat van de leerling.

- Veranker in de regelgeving dat scholen middelen bij een externe aanbieder kunnen inzetten om specifieke ondersteuning/expertise binnen te halen. Zo kan je als school beter garanderen dat het aanbod is afgestemd op de specifieke vraag.
- Voorzie bijkomende middelen voor professionalisering om leerlingen een goed onderwijsloopbaanplan te kunnen bieden. De complexe modernisering moet helder in kaart gebracht worden en leerlingenbegeleiders moeten samenhang zien en kunnen schetsen in de trajecten.

4 Conclusie

De invoering van het groeitraject zou een kwetsbare groep leerlingen meer kansen geven om een succesvol traject af te leggen en zo een verdere toename van vroegtijdig schoolverlaten tegengaan. Wanneer daarnaast de kwalificatiemogelijkheden in de aanloopfase en het duaal leren versterkt worden, zullen deze wijzigingen ook een boost kunnen betekenen voor het duaal leren als een sterke en aantrekkelijke leerweg. We vragen dan ook om deze wijzigingen door te voeren **voor 1 september 2025**:

- Faciliteer kwalificatie in de tweede graad van de aanloopfase door de verwijzing naar bewijslast en de onderwijsinspectie uit de regelgeving en de omzendbrief te schrappen. Respecteer zo de autonomie van de klassenraad.
- Maak het mogelijk om ook voor duale opleidingen in de derde graad van de arbeidsmarktfinaliteit een SAO af te sluiten. Geef de opdracht aan het Vlaams Partnerschap Duaal Leren om hiervoor de voorwaarden te formuleren.
- Voorzie bijkomende middelen om langere en voldoende NAFT te voorzien, zeker op piekmomenten.
- Maak het mogelijk voor alle scholen om een groeitraject aan te bieden. Dat groeitraject is gericht op jongeren die niet arbeidsrijp en arbeidsbereid zijn en vastgelopen zijn op in de tweede of derde graad. Bouw hiervoor verder op de regelgeving van de brede aanloopfase, met de nodige aanpassingen.
- Voorzie voldoende structurele middelen voor voltijdse trajecten in kleine groepen en op maat van de leerling, zowel in de aanloopfase als het groeitraject.
- Veranker in de regelgeving dat scholen middelen bij een externe aanbieder kunnen inzetten om specifieke ondersteuning/expertise binnen te halen.
- Voorzie bijkomende middelen voor professionalisering om leerlingen een goed onderwijsloopbaanplan te kunnen bieden.

Naar analogie met het actieplan dat wij nu voorleggen, moet ook nagedacht worden over leerlingen die in de eerste graad vastlopen. We vragen om de onderwijsloopbaan van de meest kwetsbare leerlingen in de volgende legislatuur als een beleidsprioriteit te behandelen. Een werkgroep van de Vlor buigt zich op dat vlak alvast over de specifieke uitdagingen van de B-stroom in de eerste graad, in functie van verdere visieontwikkeling. We vragen **in de volgende legislatuur** deze concrete acties te ondernemen:

- Volg de evolutie van de zorgnoden nauw op in alle onderwijsniveaus- en vormen.
- Werk een omvattend en gedragen actieplan tegen vroegtijdig schoolverlaten uit vanuit de verschillende beleidsdomeinen.
- Onderzoek het opzetten van een aanbod van *evidence informed* verbetercultuurtrajecten om te werken aan professionalisering en cultuurverandering in scholen. Voorzie voldoende financiering voor de pedagogische begeleidingsdiensten om dit op te nemen als onderdeel van hun kerntaken.

Marleen Colpin
secretaris Raad Secundair Onderwijs

Paul Willekens
ondervoorzitter Raad Secundair Onderwijs

Bronnen

Vlor-adviezen

Vlor, Algemene Raad. [Grondige bijstellingen om van duaal leren een succes te maken. Advies op eigen initiatief over duaal leren als volwaardige leerweg](#), 6 juli 2023.

Vlor, Algemene Raad. [Microcredentials als instrument om levenslang en levensbreed leven te stimuleren](#), 26 oktober 2023.

Vlor, Algemene Raad. [Schooluitval: inzetten op preventie en versnippering tegengaan. Advies voor het nieuwe actieplan voor de preventie en aanpak van schooluitval](#), 24 februari 2022.

Vlor, Raad Levenslang en Levensbreed Leren. [Zorg en cursistenbegeleiding in het volwassenenonderwijs. Advies naar aanleiding van de stijgende zorgnoden in het volwassenenonderwijs](#), 28 maart 2023.

Vlor, Raad Secundair Onderwijs. [Bezorgdheden over de omzetting van leren en werken naar duaal leren en aanloopfase. Advies over de mededeling aan de Vlaamse Regering 'Van leren en werken naar duaal leren: een veilige haven voor elke leerling'](#), 21 januari 2021.

Vlor, Raad Secundair Onderwijs. [Drempels wegwerken in duaal leren. Toekomstperspectief voor huidige doelgroep leren en werken](#), 13 juni 2019.

Andere bronnen

AHOVOKS (2020). [De Vlaamse kwalificatiestructuur. Wegwijs in kwalificaties](#).

Departement Onderwijs en Vorming (2024). [Vroegtijdige schoolverlaters \(op basis van administratieve data\)](#).

[Mededeling aan de Vlaamse Regering. Conceptnota voor een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid "Vroeg & Nabij". 17 februari 2023. VR 2023 1702 MED.0059/1BIS](#).

Onderwijsinspectie (2023). [Verkenkend onderzoek naar de uitrol van de aanloopfase](#).

[Omzendbrief SO/2019/01 van 13 maart 2019. Duaal leren en de aanloopfase. 13 maart 2019](#).

[Omzendbrief SO/2015/01 van 31 augustus 2015. Leerlingenstages, observatieactiviteiten en praktijklessen op verplaatsing in het voltijds gewoon secundair onderwijs en BuSO OV4. 31 augustus 2015](#).

Rekenhof (2021). [Voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten Leerlingenbegeleiding in het beroepssecundair onderwijs](#).

[Schriftelijke vraag van Hannelore Goeman aan Hilde Crevits over Ongekwalificeerde schooluitval en Naadloos flexibele trajecten \(NAFT\) op 4 december 2023](#).

SERV & Vlor (2021). [Afstuderen in coronatijd: Onderwijs en Werk hernieuwen engagement voor werkplekleren en duaal leren](#).

Tobback, I., Teppers, E. & Goesaert, T. (2023). [Leerlingen in het deeltijds beroepssecundair onderwijs \(DBSO\) in Antwerpen: een profielschets](#). HIVA Katholieke Universiteit Leuven.

Van den Bossche P. & Gijbels D. et al (2017a). [Inschatten van arbeidsrijpheid en arbeidsbereidheid in duaal leren. Eindrapport juni 2017.](#) Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming.

Van den Bossche P. & Gijbels D., et al (2017b). [Inschatten van arbeidsrijpheid en arbeidsbereidheid in duaal leren. Beleidssamenvatting.](#) Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming.

Vlaams Parlement (2022). [Verslag vergadering Commissie voor Onderwijs donderdag 10 maart 2022.](#)

Vlaams Parlement (2024). [Verslag vergadering Commissie voor Onderwijs donderdag 18 januari 2024.](#)

Bijlage 1: arbeidsrijp en arbeidsbereid

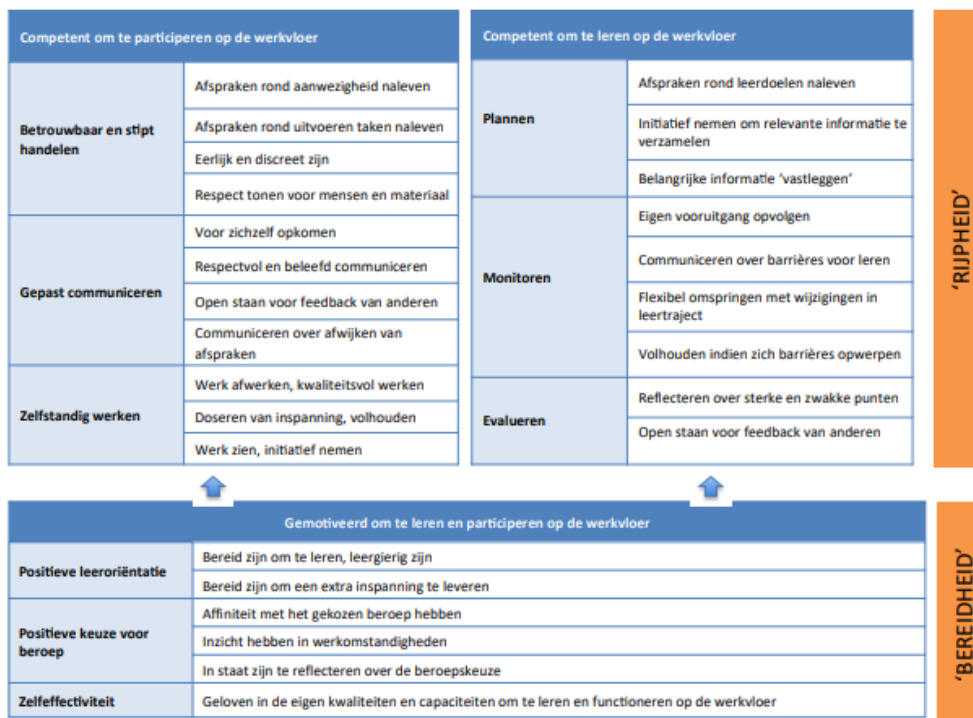
Uit de focusgroepen die de Vlaamse Onderwijsraad in het najaar van 2023 organiseerde met coördinatoren, schoolteams en leerlingen uit dbso, en uit een uitwisseling met de commissie onderwijs van de SERV bleek dat de terminologie die gebruikt wordt om te bepalen of een leerling klaar is voor duaal leren misleidend en ongeschikt is.

De instroom in het dbso kan in drie categorieën worden onderverdeeld:

- arbeidsrijpe en arbeidsbereide leerlingen kunnen terecht in duaal leren;
- leerlingen die arbeidsbereid maar nog niet arbeidsrijp zijn, worden ondergebracht in de aanloofase;
- leerlingen die niet arbeidsrijp en niet arbeidsbereid zijn, moeten momenteel (nadat dit blijkt uit een screening) teruggestuurd worden naar het voltijds onderwijs.

Wetenschappelijk onderzoek over het inschatten van arbeidsrijpheid en arbeidsbereidheid in duaal leren van Van den Bossche et al. (2017b, blz. 24) kwam eerder al tot die conclusie: “Ten eerste verwijst het begrip ‘arbeid’ te sterk naar de werkplekcomponent van duaal leren, terwijl er een brede consensus is dat het kunnen ‘leren’ op de werkvloer minstens even cruciaal is om van duaal leren een succes te maken. Ten tweede heeft de term ‘rijpheid’ de connotatie van een eerder passieve persoon die functioneert in een eerder passieve context. Op die manier gaat de term voorbij aan de dynamiek waarbij kenmerken van de jongere er samen met begeleiding vanuit de school en ondersteuning op het bedrijf voor zorgen dat er geleerd kan worden op de werkvloer.”

Het zou dus beter zijn om de term ‘arbeidsrijp’ te vervangen door ‘competent om te leren en te participeren op de werkvloer’ en de term ‘arbeidsbereid’ door ‘gemotiveerd om te leren en te participeren op de werkvloer’.

Figuur 3: Dimensies van arbeidsbereidheid en arbeidsrijpheid uit het onderzoek van Van den Bossche et al. (2017b, blz. 8).

In de bovenstaande figuur wordt een heldere opdeling gemaakt tussen competenties om te participeren en om te leren op de werkvloer. Jongeren dienen in beide domeinen over relevante startcompetenties te beschikken om van de duale leerweg een succes te maken.²³ De verschillende dimensies maken ook duidelijk dat deze competenties eerder aanleunen bij wat we gewoonlijk verstaan als 'attitudes' eerder dan technische competenties die de jongeren ook op de werkvloer kunnen aanleren. Dat komt volledig overeen met de verandering van leren en werken naar duaal leren, waarbij in leren en werken de technische competenties nog moesten worden ingeoeffend in plaats van aangeleerd op de werkplek.

Het verschil tussen leren en participeren maakt het ook mogelijk om de diversiteit van de doelgroep en hun noden beter te beschrijven. Een moeilijk te vatten groep in de bestaande kaders zijn jongeren die als niet-arbeidsbereid gecategoriseerd worden, omdat ze niet gemotiveerd zijn om te leren op een werkplek, hoewel ze al veel uren weekend-, avond- of vakantiewerk presteren. Zij zijn dus bereid en competent om te participeren op een werkplek, maar niet om te leren. Dat kan bijvoorbeeld omdat ze de betaling (voor duaal leren) of het gebrek aan betaling (voor stage) onvoldoende vinden in vergelijking met het avond-, weekend- of vakantiewerk dat zij al uitvoeren. Betaling op korte termijn is voor deze jongeren dan aantrekkelijker dan toewerken naar een kwalificatie die op lange termijn meer kan opleveren. Het is een grote uitdaging om die groep te motiveren voor een kwalificerend traject op school of via werkpleklernen.

Het is ook belangrijk om op te merken dat het ontbreken van de motivatie om te leren op de werkvloer regelmatig samenhangt met een gebrek aan motivatie om te leren op school ('schoolmoeheid') en/of gebrek aan motivatie om te leren (leermoe). Vaak speelt hier ook een spijbelproblematiek. Cruciaal is om die jongeren niet te culpabiliseren of als 'lui' te bestempelen. Het gaat hier net om een samenspel van externe factoren waardoor zij leren/school in hun complexe situatie niet als prioriteit (kunnen) zien. Voor jongeren die schoolmoe zijn, maar nog steeds leergierig en geïnteresseerd in een arbeidsmarktgerichte opleiding, is een opleiding met veel werkpleklernen een uitstekende leerweg. Maar het is duidelijk dat een combinatie van leren op school en op de werkvloer geen magische oplossing is om alle jongeren die school- en/of leermoe zijn gemotiveerd of klaar te krijgen om een kwalificatie te behalen.²⁴

²³ Het gaat daarbij om *relevante* eerder dan *noodzakelijke* startcompetenties. Het onderzoek van Van den Bossche et al. benadrukt dat deze competenties geen absolute norm mogen vormen, een lat waar alle jongeren overheen moeten om tot het duale leertraject te worden toegelaten. Een mogelijke zienswijze over de startvoorwaarde voor duaal leren die zij benoemen is om enkel te kijken naar motivationele componenten (en dus arbeidsbereidheid), omdat aan de dimensies van arbeidsrijpheid nog tijdens het duale leertraject gewerkt kan worden. "Bovendien zijn bedrijven in verschillende mate bereid om ondersteuning te bieden aan jongeren die voor bepaalde componenten nog niet aan alle voorwaarden voldoen en met andere woorden nog niet 'arbeidsrijp' zijn." Op die manier wordt 'arbeidsrijpheid' ook meer een gedeelde verantwoordelijkheid van de jongere, het bedrijf en de school.

²⁴ Wat niet wegneemt dat die combinatie kansen biedt voor veel jongeren mits zij een realistisch perspectief krijgen op kwalificatie, samen met voldoende tijd en ondersteuning (zie verder).

Bijlage 2: het leerlingenpubliek van het dbso

De onderwijsinspectie publiceerde in oktober 2023 een verkennend onderzoek naar de uitrol van de aanloopfase.²⁵ Zij karakteriseren het leerlingenpubliek van de Centra voor Deeltijds Onderwijs (CDO's) als 'uitdagend en divers':

“Elke school deeltijds onderwijs neemt de term kansarmoede in de mond. Vele leerlingen hebben turbulente en weinige succesvolle schoolloopbanen achter de rug. Heel wat leerlingen stromen in de loop van het schooljaar in. Vaak kiezen de leerlingen voor een duaal traject zonder een aansluitende vooropleiding binnen het studiegebied. Een aantal leerlingen beschikt over geen enkele (onderwijs- of beroeps-)kwalificatie en liep heel wat schoolse vertraging op. Schoolmoeheid en spijbelgedrag zijn een realiteit voor heel wat leerlingen. Aanbieders verwijzen naar het ontbreken van een toekomstperspectief bij deze leerlingen: ‘Leerlingen die al een tijdje niet meer naar school zijn geweest, die het geloof in school en de maatschappij kwijt zijn.’

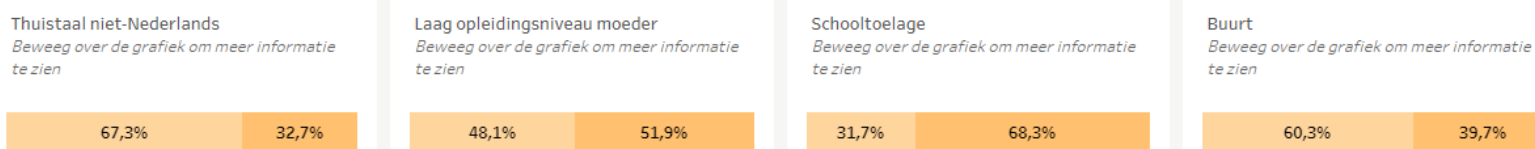
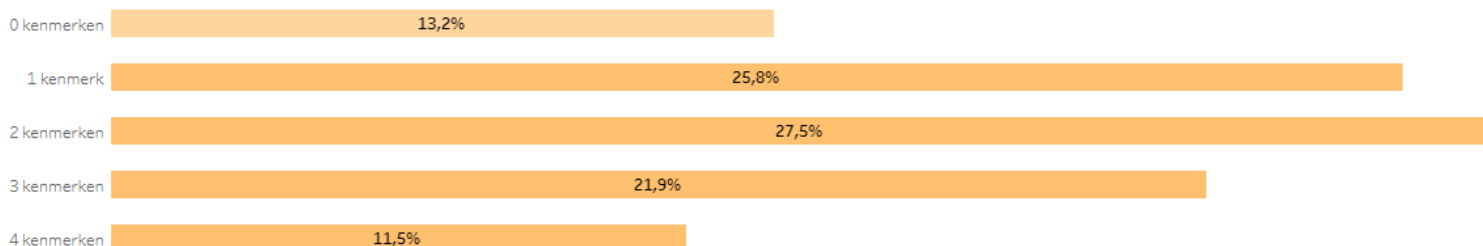
Een substantiële groep leerlingen is meerderjarig. Specifiek worden binnen deze groep de schoolverlaters vermeld die toch nog een diploma willen behalen. Een aantal leerlingen zijn anderstalige nieuwkomers die doorstromen vanuit OKAN. Algemeen hebben vele leerlingen extra ondersteuning nodig op talig vlak en hebben heel wat leerlingen met zorgnoden. Tot slot maakt een aantal leerlingen de overstap [...] vanuit het buitengewoon onderwijs.”²⁶

Ook het onderzoek uit 2022 van het HIVA naar de leerlingen in het deeltijds beroepssecundair onderwijs (dbso) in Antwerpen levert een mooie profielschets op, die focust op jongeren in een grootstedelijke context (Tobback et al. 2023). Het dbso Antwerpen kent een oververtegenwoordiging van indicatorleerlingen en een groot aantal leerlingen met een turbulente schoolloopbaan. De oververtegenwoordiging van indicatorleerlingen is gelinkt aan de grootstedelijke context (vooral thuistaal en schoolse vertraging in de buurt) en onderwijssysteem (vooral opleidingsniveau moeder en schooltoelage). De grootstedelijke context van Antwerpen brengt dus nog extra uitdagingen met zich mee, maar dbso is overal gericht op een erg diverse groep van kwetsbare jongeren. In figuur 1 en 2 staat een vergelijking van de leerlingenkenmerken in het dbso en het voltijds gewoon secundair onderwijs. In het dbso komen leerlingen terecht tussen de leeftijd van 15 en 25 jaar.

²⁵ Onderwijsinspectie. [Verkennend onderzoek naar de uitrol van de aanloopfase](#). 2023

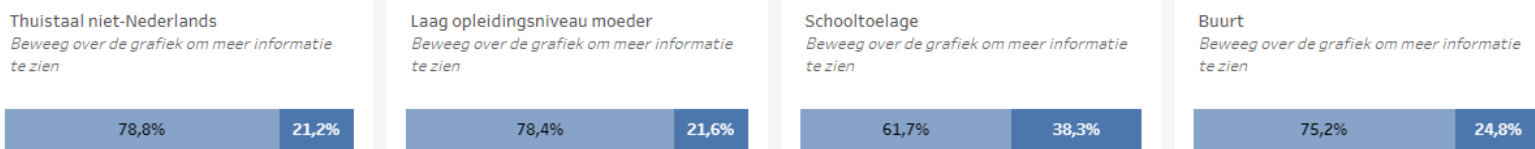
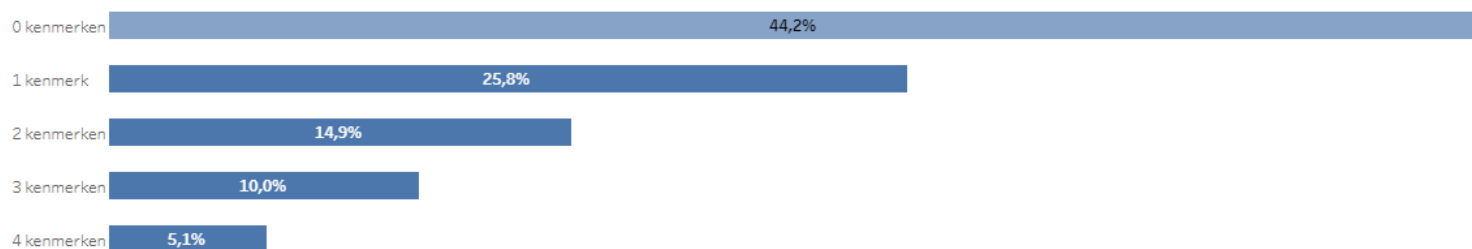
²⁶ Ibid. Blz. 15-16.

Aandeel leerlingen dat aantikt op 0, 1, 2, 3 of 4 leerlingenkenmerken
Beweeg over de grafiek om meer informatie te zien

Figuur 1: leerlingenkenmerken dbso in schooljaar 2022-2023 (Bron: [Dataloop](#))

Aandeel leerlingen dat aantikt op 0, 1, 2, 3 of 4 leerlingenkenmerken
Beweeg over de grafiek om meer informatie te zien

Figuur 2: leerlingenkenmerken voltijds gewoon secundair onderwijs in schooljaar 2022-2023 (Bron: [Dataloop](#))

Het meer kwetsbare leerlingenpubliek van dbso heeft een verhoogd risico op vroegtijdig schoolverlaten,²⁷ in 2021-2022 gaat het om 59,2% van de leerlingen.²⁸

²⁷ School verlaten zonder voldoende kwalificatie. De studiebewijzen die tot op vandaag (16/05/24) voor dbso gelden als voldoende gekwalificeerd zijn een diploma SO, een studiegetuigschrift van het 2^e leerjaar van de 3^e graad SO of een certificaat (als je geslaagd bent voor een opleiding (modulair of niet-modulair). Een getuigschrift van de 2^e graad SO, beroepskwalificaties (duaal leren) of deelkwalificaties (duaal leren) gelden niet als voldoende gekwalificeerd voor de cijfers van het Departement Onderwijs. Een herziening van die criteria is in de maak.

²⁸ Departement Onderwijs en Vorming. [Vroegtijdige schoolverlaters \(op basis van administratieve data\)](#). Gepubliceerd op 27 februari 2024.

